

Tržište rada

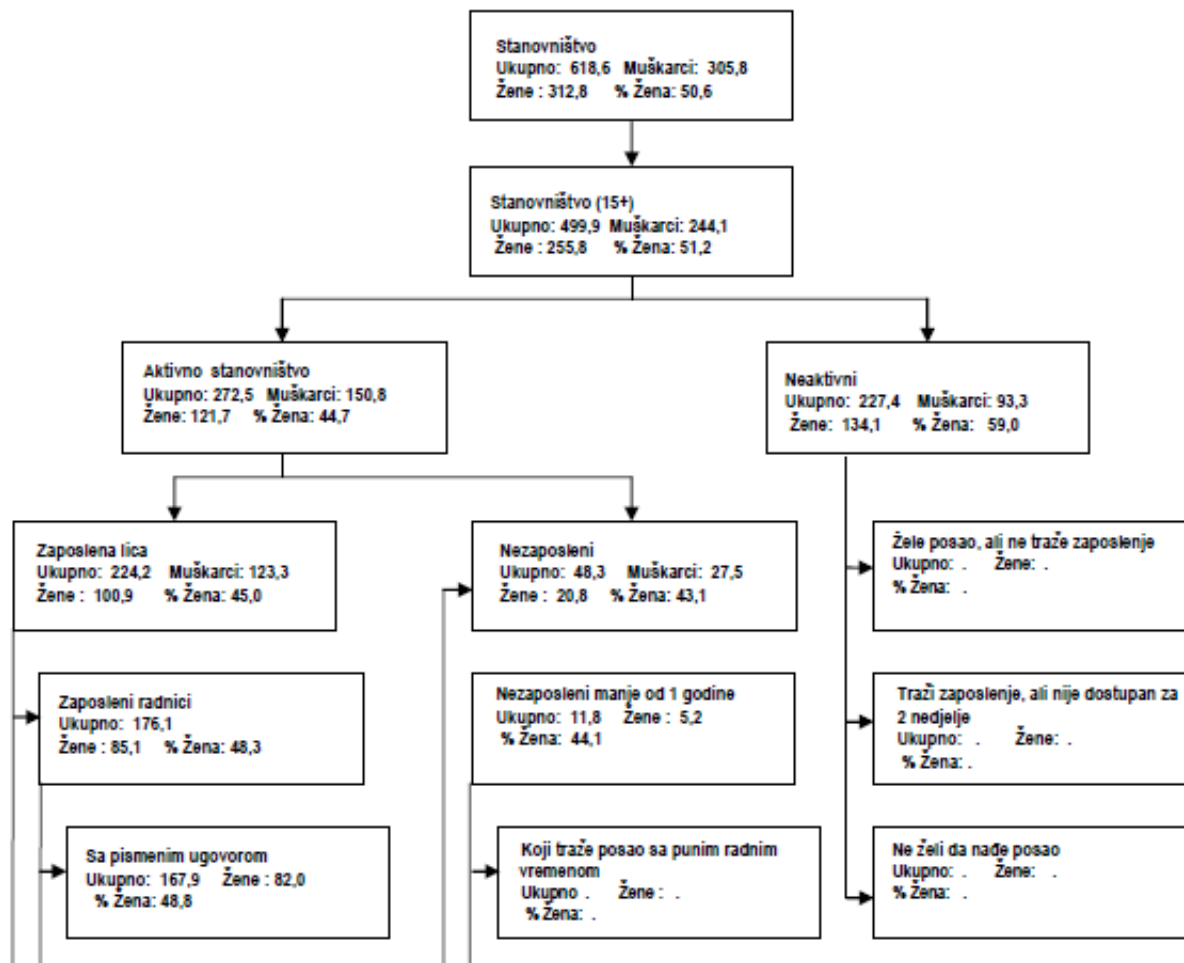
Prof.dr Maja Baćović

11/03/2021.

Tržište rada

- Ekonomski aktivno stanovništvo

Grafikon 2. PREGLED OSNOVNIH SKUPOVA STANOVNIŠTVA CRNA GORA 2016
(u hiljadama)

Ekonomski procesi u srednjem roku

- Rast tražnje vodi rastu proizvodnje, i dalje rastu zaposlenosti
  - Rast zaposlenosti vodi smanjenju nezaposlenosti i rastu plata
  - Rast plata povećava troškove proizvodnje, i vodi rastu cijena
  - Rast cijena pokreće radnike da traže više plate.....
-
- U kratkom roku, ako su cijene konstantne, firme su voljne da povećavaju proizvodnju
  - Ali, u srednjem roku, cijene nisu konstantne
  - Neophodno je ispitati kako cijene i plate tokom vremena utiču na proizvodnju

Utvrđivanje plata

- Kolektivno pregovaranje je jedan od mehanizama utvrđivanja plata
- Plate obično zavise od uslova na tržištu rada: veća nezaposlenost znači i niže zarade
- Rezervaciona plata: nivo zarade pri kojoj je radnicima svejedno da li rade ili su nezaposleni
- Pregovaračka snaga radnika zavisi od prirode njegovog posla i uslova na tržištu rada

Teorija efikasnih plata

- Plate zavise i od prirode posla i od uslova na tržištu rada
- Plate utiču na produktivnost i efikasnost, i firme koriste plate kao instrument da povećaju produktivnost

Plate, cijene i nezaposlenost

- Plate zavise od tri faktora:
  - Očekivani nivo cijena, P^e
  - Stopa nezaposlenosti, u
  - Varijabla z , koja obuhvata ostale varijable koje mogu da utiču na ishod utvrđivanja plata

$$W = P^e f(u, z)$$

Očekivani nivo cijena-značaj realnih zarada

- Radnicima je važna realna zarada, ne nominalna plata, odnosno odnos $\frac{W}{P}$
- Firmama je također važan ovaj odnos, jer ih zanima cijena radne snage imajući u vidu nivo cijena

Utvrđivanje cijena

- Cijene koje kompanija utvrđuje za svoje proizvode zavise od prirode proizvodne funkcije – odnosa između inputa koji se koriste u proizvodnji i proizvedene količine outputa, kao i cijene inputa
- Ako je radna snaga jedini proizvodni faktor, proizvodna funkcija ima oblik:

$$Y = AN$$

- Gdje je A -produktivnost rada (output po zaposlenom)
- Ako je produktivnost konstantna, onda će troškovi proizvodnje zavisiti od troškova radne snage

$$P = (1 + \mu)W$$

- Gdje je μ - marža

Primjer 1.

- Ako je marža proizvođača 10%, a troškovi zarada su 1500€, ukupni trošak proizvodnje jednak je:

$$P = (1 + 0,1) * 1500 = 1650$$

- Ako se trošak radne snage poveća za 5%, a cjenovna konkurentnost diktira nepromijenje cijene proizvoda, marža proizvođača iznosi?

$$P = (1 + \mu)W$$

$$(1 + \mu) = \frac{P}{W}$$

$$\mu = \frac{P}{W} - 1 = \frac{1650}{1575} - 1 = 4,76\%$$

Prirodna stopa nezaposlenosti

- Relacija utvrđivanja plata

$$\frac{W}{P} = f(u, z)$$

- Relacija utvrđivanja cijena

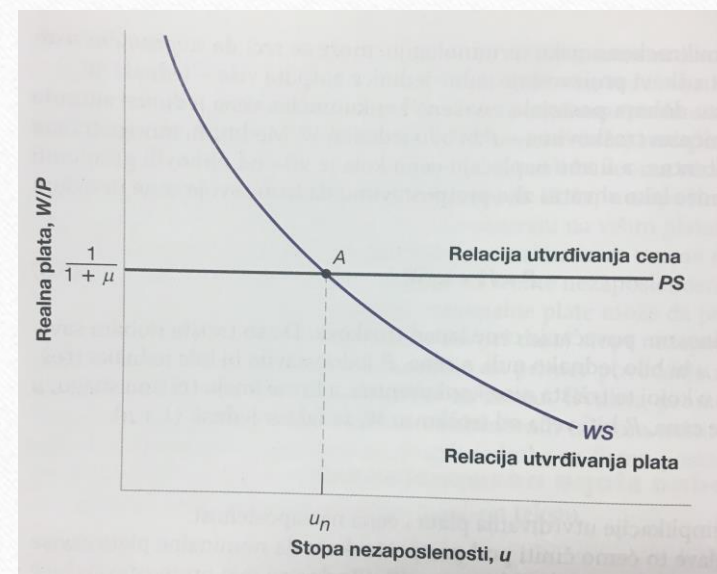
$$\frac{P}{W} = 1 + \mu$$

- Odnos između cijena i plata:

$$\frac{W}{P} = \frac{1}{1 + \mu}$$

- Ravnotežna stopa nezaposlenosti – prirodna stopa nezaposlenosti:

$$f(u_n, z) = \frac{1}{1 + \mu}$$

Ravnotežne realne plate i nezaposlenost

- Ravnoteža na tržištu rada podrazumijeva da realna plata nude jednaka realnoj plati koju podrazumijeva utvrđivanje cijena
- Ravnotežna stopa nezaposlenosti jednaka je:

$$f(u_n, z) = \frac{1}{1 + \mu}$$

- Ravnotežna stopa nezaposlenosti je prirodna stopa nezaposlenosti

Prirodna stopa zaposlenosti

- Prirodna stopa zaposlenosti preovlađuje kada postoji prirodna stopa nezaposlenosti

$$u = \frac{U}{L} = \frac{L - N}{L} = 1 - \frac{N}{L}$$

$$N = L(1 - u)$$

$$N_n = L(1 - u_n)$$

Prirodni nivo proizvodnje

- Nivo proizvodnje kad je zaposlenost jednaka prirodnom nivou zaposlenosti

$$Y_n = N_n = L(1 - u_n)$$

$$F = 1 - \frac{Y_n}{L}, z = \frac{1}{1 + \mu}$$

- Prirodni nivo proizvodnje je takav da pri odgovarajućoj stopi nezaposlenosti realna plata odgovara realnoj plati u procesu utvrđivanja cijena

AS-AD model

AS-AD model

- Utvrđivanje proizvodnje u kratkom i srednjem roku
- Ravnotežni uslov na tržištu dobara, finansijskom tržištu i tržištu rada
- Dvije relacije:
  - Relacija agregatne ponude (pokazuje efekte proizvodnje na nivo cijena) – implikacije ravnoteže na tržištu rada
  - Relacija agregatne tražnje – implikacije ravnoteže na tržištu dobara i finansijskim tržištima
- Kombinacija ovih relacija – AS-AD model

Relacija agregatne ponude

- Relacija agregatne ponude pokazuje efekte proizvodnje na cijene. Izvodi se na osnovu ponašanja plata i cijena
- Nominalna plata zavisi od očekivanog nivoa cijena, stope nezaposlenosti i sveobuhvatne varijable z

$$W = P^e f(u, z)$$

- Cijena je jednaka nominalnoj plati korigovanoj za maržu

$$P = (1 + \mu)W$$

- Uz pretpostavku da je stvarni nivo cijena jednak očekivanom nivou cijena, zamjenom prve jednačine u drugoj dobijamo:

$$P = P^e(1 + \mu)f(u, z)$$

- Ako je stopa nezaposlenosti

$$u = \frac{U}{L} = \frac{L-N}{L} = 1 - \frac{N}{L} = 1 - \frac{Y}{L}$$

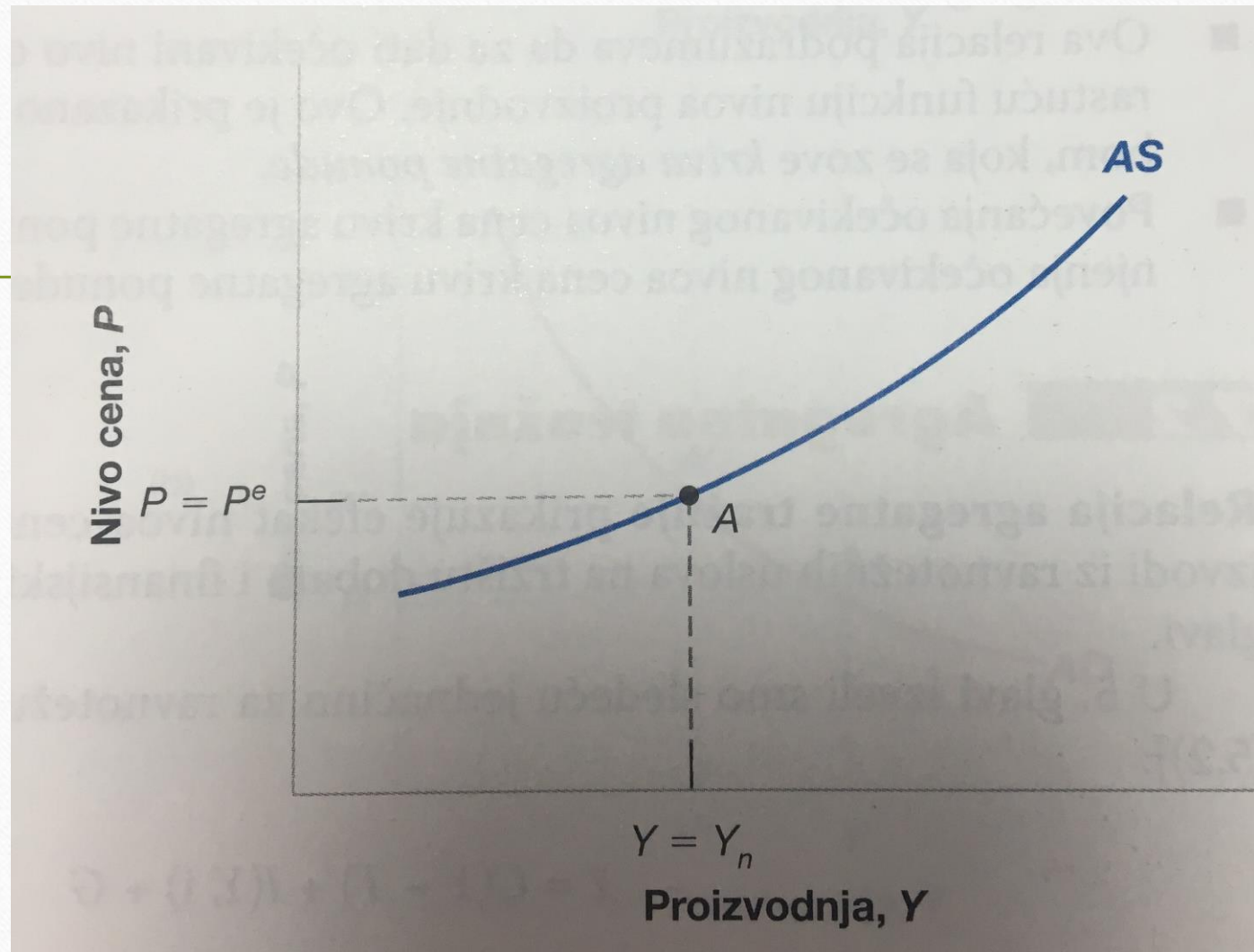
AS-AD model

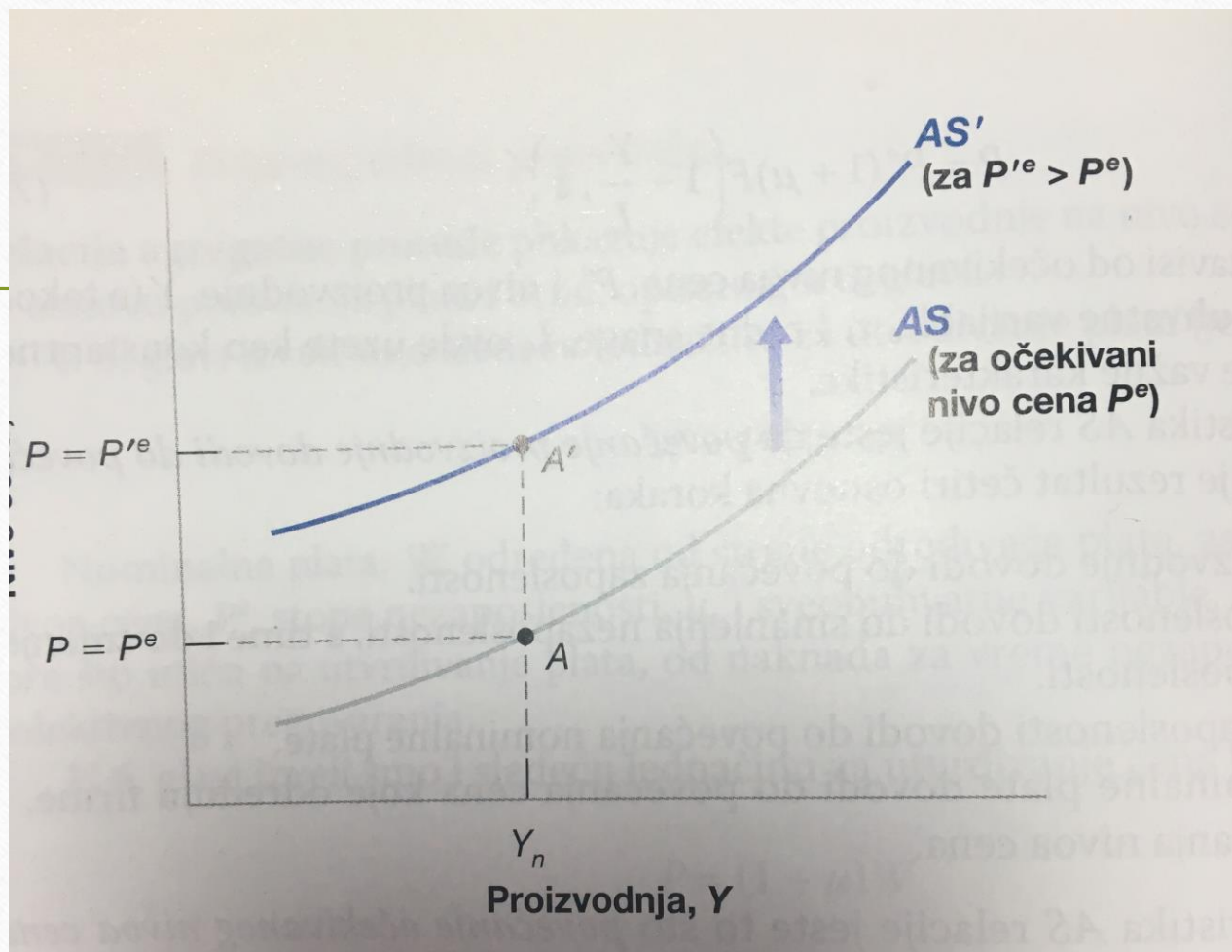

- Zamjenom dobijamo relaciju **agregatne ponude**

$$P = P^e (1 + \mu) F \left\{ 1 - \frac{Y}{N}, z \right\}$$

- Nivo cijena zavisi od očekivanog nivoa cijena i nivoa proizvodnje, a takođe i od marže i radne snage
- Povećanje proizvodnje dovodi do rasta cijena
  - Povećanje proizvodnje vodi rastu zaposlenosti
  - Rast zaposlenosti smanjuje stopu nezaposlenosti
  - Smanjenje nezaposlenosti vodi rastu plata
  - Rast plata vodi rastu cijena
- Povećanje očekivanog nivoa cijena dovodi do rasta stvarnog nivoa cijena
  - Očekivanja rasta cijena vodiće rastu zarada
  - Rast plata vodi rastu cijena

Relacija agregatne tražnje

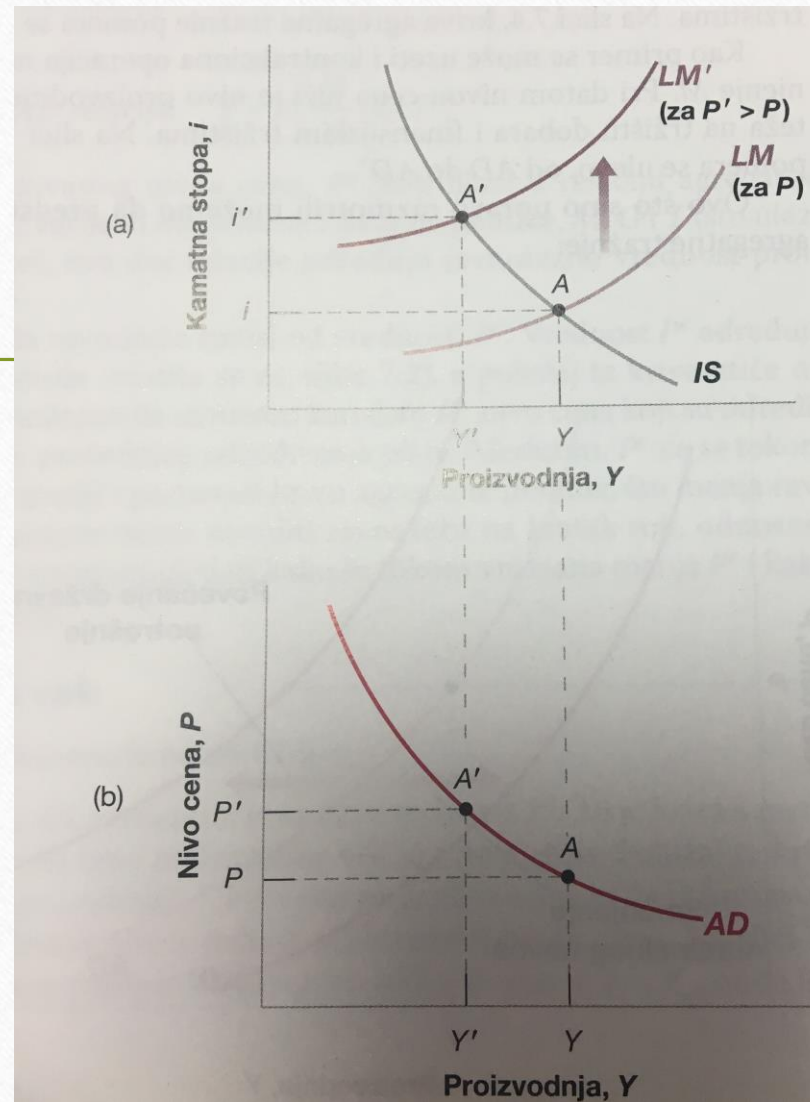
- Prikazuje efekat cijena na proizvodnju

$$Y = C(Y - T) + I(Y, i) + G$$

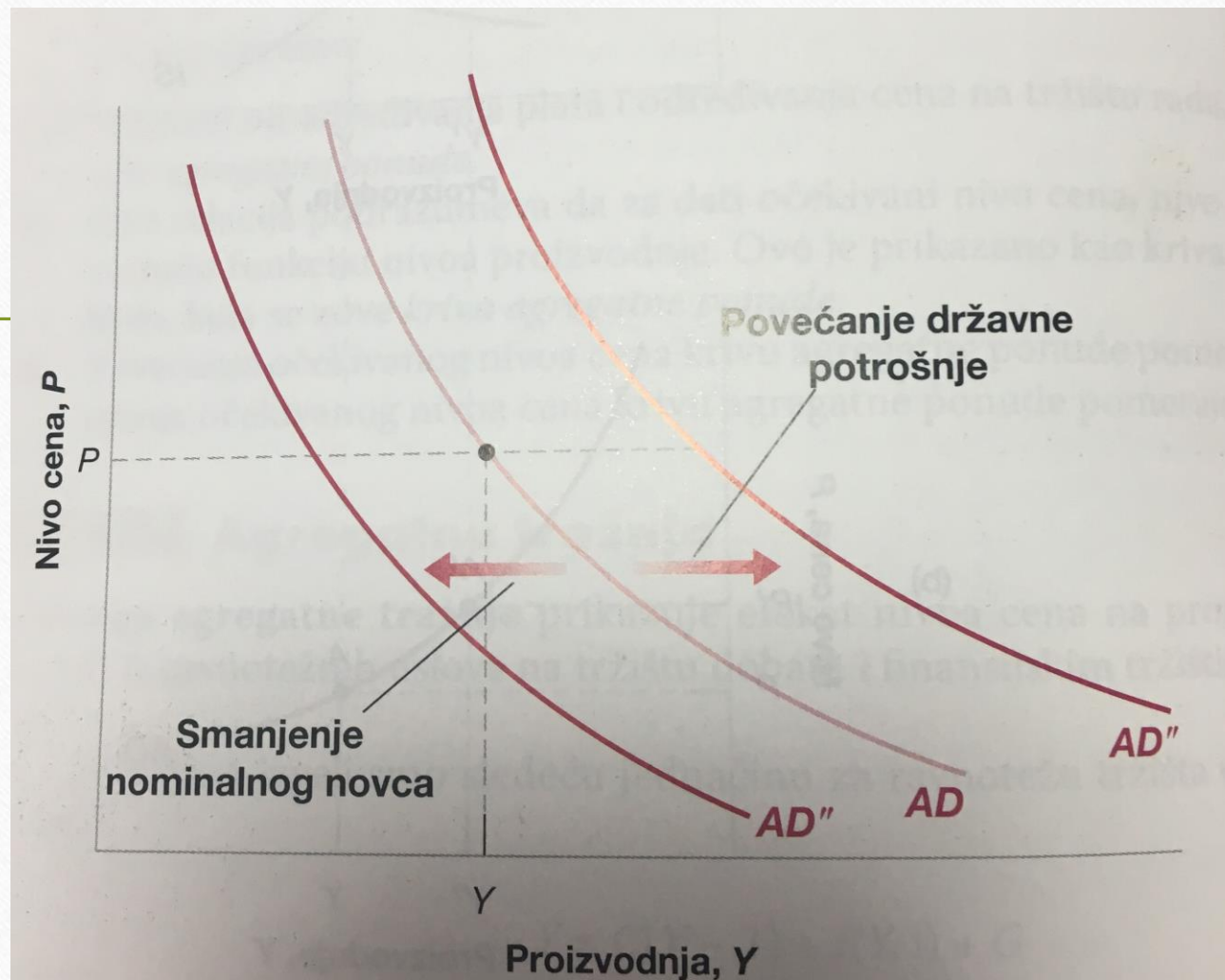
$$\frac{M}{P} = YL(i)$$

- Ako cijene nisu konstantne, realnu novčanu masu može da mijenja i promjena nivoa cijena, ne samo instrumenti monetarne politike
- Povećanje nivoa cijena ima isti efekat na ravnotežu na finansijskom tržištu kao i smanjenje nominalne ponude novca

Kriva agregatne tražnje

Uticaj fiskalne politike na nivo cijena

Relacija agregatne tražnje

$$Y = Y\left(\frac{M}{P}, G, T\right)$$

- Proizvodnja predstavlja rastuću funkciju realne novčane mase i državne potrošnje, i opadajuću funkciju poreza.
- Povećanje nivoa cijena vodi smanjenju realne novčane mase, a ovo dalje smanjenju proizvodnje
- Nivo proizvodnje je opadajuća funkcija nivoa cijena

Ravnoteža u kratkom i srednjem roku

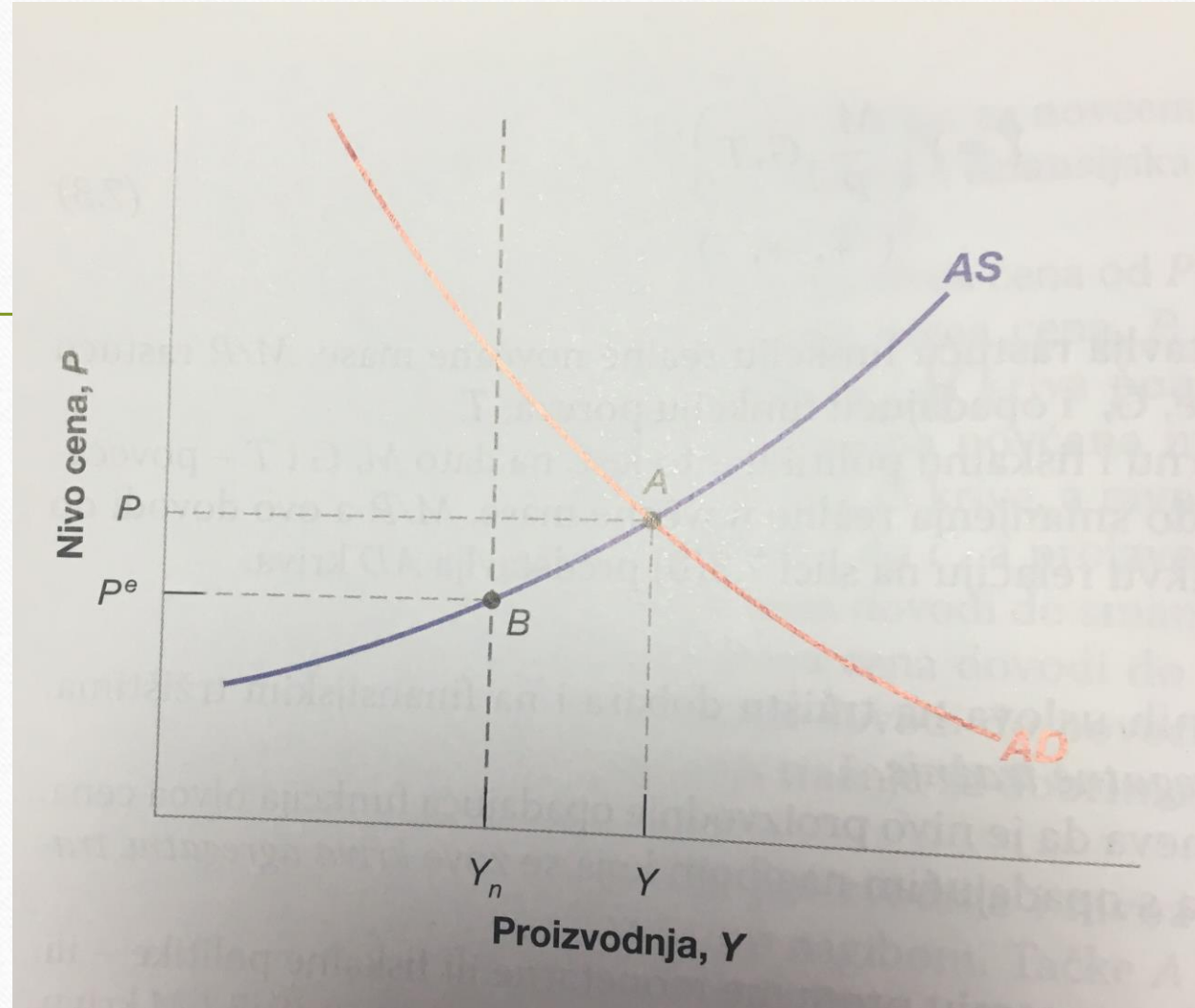
- AS relacija

$$P = P^e(1 + \mu)F\left(1 - \frac{Y}{L}, z\right)$$

- AD relacija

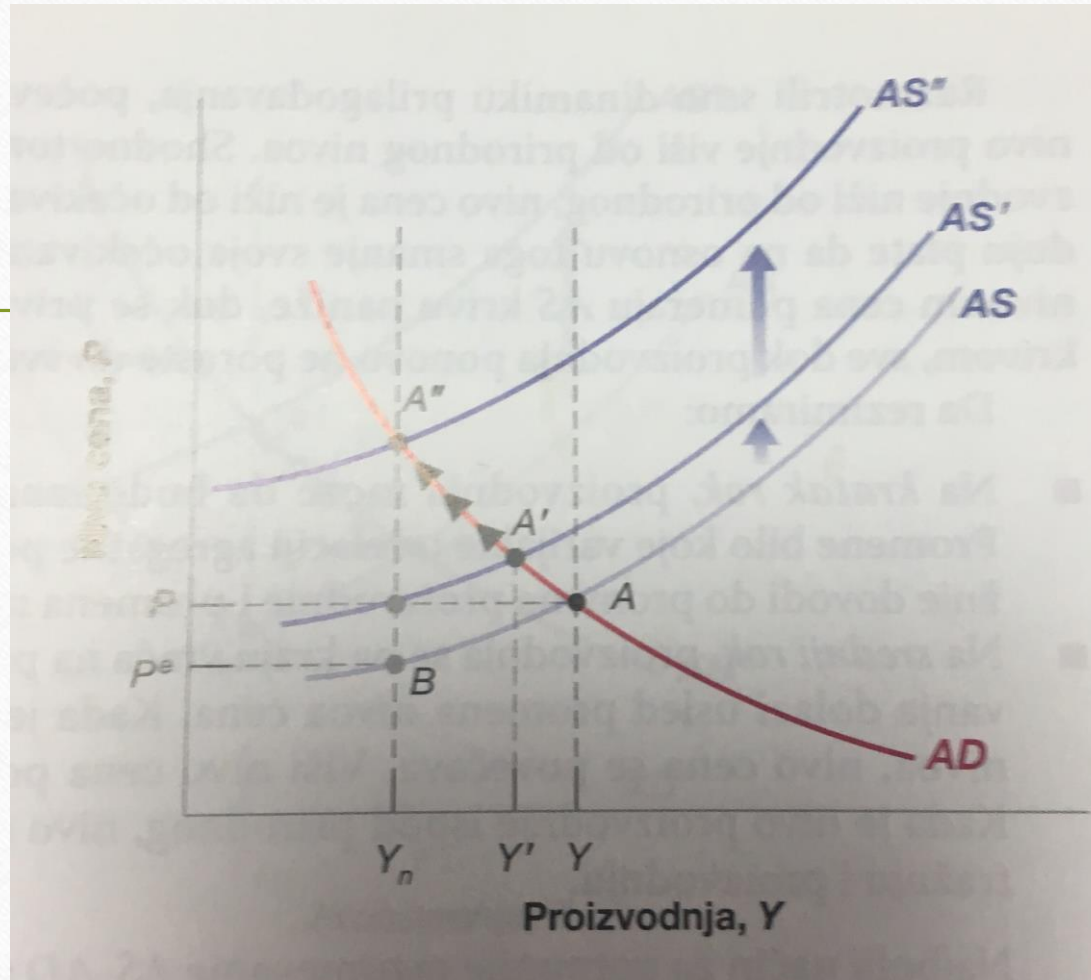
$$Y = Y\left(\frac{M}{P}, G, T\right)$$

Ravnoteža u kratkom roku

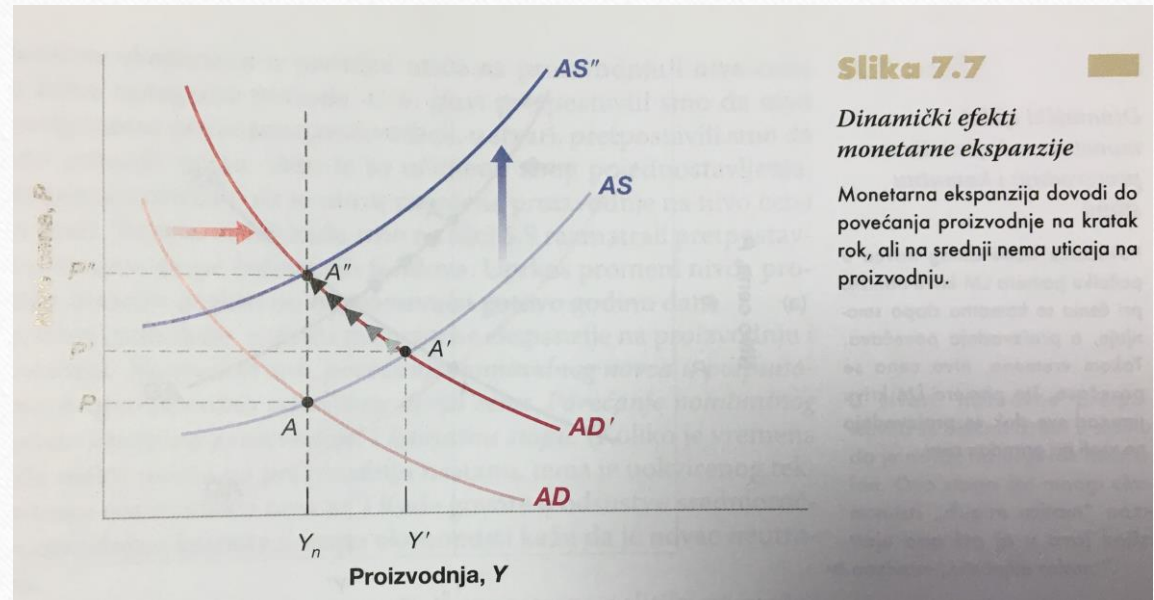
Ravnoteža u srednjem roku

Efekti monetarne ekspanzije

$$Y = Y\left(\frac{M}{P}, G, T\right)$$

- Za dati novo cijena, P , povećanje nominalnog novca vodi rastu relane novčane mase, a dalje rastu proizvodnje
- Kriva agregatne tražnje pomjera se udesno. U kratkom roku, proizvodnja se povećava
- Vremenom dolazi do cjenovnog prilagođavanja
- Kada je nivo proizvodnje viši od prirodnog nivoa, nivo cijena je viši od onih koji je očekivan prilikom utvrđivanja zarad
- Dolazi do revizije očekivanja i dalje revizije zarada i pomjeranja krove agregatne ponude. Proces se zaustavlja u tačko formiranja novog prirodnog nivoa proizvodnje

Neutralnost novca

- U kratkom roku, monetarna ekspanzija vodi rastu proizvodnje, smanjenju kamatnih stopa i rastu cijena
- Tokom vremena nivo cijena raste, a efekti monetarne ekspanzije na proizvodnju i kamatne stope nestaju
- *Na srednji rok, povećanje nominalnog novca u potpunosti se odražava na proporcionalno povećanje cijena, i nema nikakav uticaj na proizvodnju i kamatne stope*
- Neutralnost novca na srednji rok ne znači da monetarna politika ne može i ne treba da se koristi da bi se uticalo na proizvodnju. Ona je dobar instrument u ublažavanju recesije, ali ne može zauvijek da održi visoku proizvodnju

Smanjenje budžetskog deficita

- Pretpostavimo da država ima budžetski deficit i odluči da ga smanji smanjenjem državne potrošnje, uz nepromijenje poreze
- Smanjenje državne potrošnje pomjera krivu agregatne tražnje. Za dati nivo cijena, proizvodnja se smanjuje
- U krazkom roku, efekat je pad proizvodnje i smanjenje nivoa cijena
- **Tokom vremena**, smanjenje cijena kroz smanjene zarade utičaće na rast proizvodnje, pa će se proizvodnja vratiti na prirodni nivo, uz niži nivo cijena i kamata

